

Scheiden en weer samenwonen

Elma Wobma en Arie de Graaf

Het totaal aantal echtscheidingen en flitsscheidingen was de laatste zeven jaar vrij stabiel. In 2008 lag dit aantal op 35 duizend. Zeven op de tien paren die rond de eeuwwisseling zijn getrouwd, hebben daaraan voorafgaand samengewoond. Deze huwelijken houden minder vaak stand dan huwelijken zonder voorafgaand samenwonen. Om inzicht te krijgen in wat er na de scheiding met ex-partners gebeurt, richt dit artikel zich op het verhuisgedrag van ex-partners, op het contact tussen de ex-partners en op de vraag of mannen en vrouwen na een (echt)scheiding opnieuw gaan samenwonen.

1. Inleiding

In Nederland hebben de afgelopen decennia grote veranderingen plaatsgevonden in relatievorming. Steeds vaker wonen paren ongehuwd samen en krijgen ze kinderen zonder eerst te trouwen. Naast de niet-gehuwde samenwoners hebben andere relatievormen, zoals het eenoudergezin en het samengestelde gezin, een vaste plaats verworven in de samenleving. Het aantal eenoudergezinnen en stiefgezinnen is de laatste decennia fors gegroeid door de sterke toename van het aantal echtscheidingen in de jaren zeventig en begin jaren tachtig. In de jaren negentig lag het aantal echtscheidingen zelfs ruim boven de 30 duizend per jaar. De groei van het aantal echtscheidingen hing samen met maatschappelijke ontwikkelingen, zoals emancipatie en een afnemende invloed van het geloof.

Dit artikel gaat in op de recente ontwikkelingen rond (echt)scheiding en op de redenen waarom mensen uit elkaar gaan. Aan de orde komt de vraag wie het initiatief nam, wat het verhuisgedrag was na de scheiding en hoe het contact was tussen de ex-partners. Ook wordt ingegaan op mensen die een (echt)scheiding hebben meegeemaakt en na enige tijd weer zijn gaan samenwonen met een nieuwe partner.

2. Uit elkaar

2.1 Echt- en flitsscheiding

Sinds 1995 schommelt het jaarlijks aantal ontbonden huwelijken door echtscheiding tussen 31 en 35 duizend, met een uitschieter in 2001 van 37 duizend (*grafiek 1*). Hoewel het aantal echtscheidingen sinds halverwege de

Gegevens

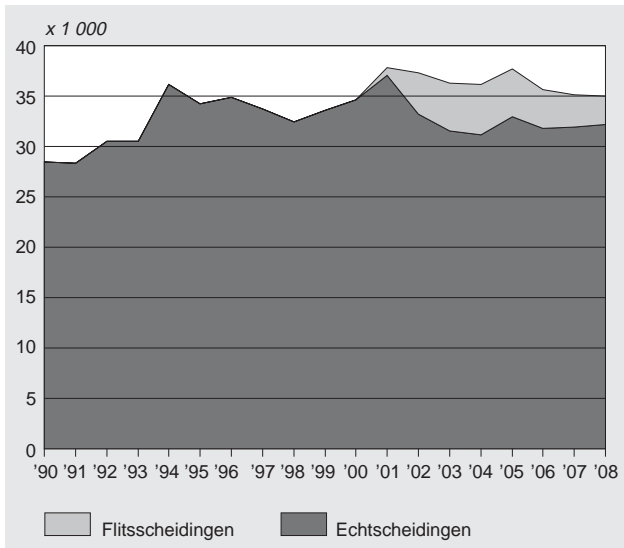
De gegevens in dit artikel zijn voor het merendeel afkomstig uit het Onderzoek Gezinsvorming 2008 (OG2008) van het CBS. Ook worden gegevens gepresenteerd afkomstig uit de Gemeentelijke Basisadministratie persoonsgegevens. Deze gegevens hebben betrekking op echtscheidingen en flitsscheidingen. In het Onderzoek Gezinsvorming zijn gegevens verzameld over de sociaal-demografische kenmerken van mensen die in Nederland wonen. Het gaat daarbij om de huidige gezinssamenstelling en relaties in heden en verleden, maar ook om verwachtingen ten aanzien van toekomstige relaties en het krijgen van kinderen.

Het Onderzoek Gezinsvorming wordt sinds 1974 om de circa vijf jaar gehouden. In de periode maart tot en met augustus 2008 is het laatste Onderzoek Gezinsvorming uitgevoerd. Aan dit onderzoek namen 3,8 duizend mannen en 4,0 duizend vrouwen van 18 tot 63 jaar deel. Per huishouden is telkens slechts één persoon ondervraagd. Voor het onderzoek dat hier wordt gepresenteerd, zijn mannelijke en vrouwelijke respondenten geselecteerd die ooit een echtscheiding hebben meegeemaakt of ooit uit elkaar zijn gegaan na een periode van ongehuwd samenwonen. Aangezien de ex-partner niet is ondervraagd, is de informatie over de scheiding afkomstig van één persoon. In geval iemand meerdere keren is gescheiden, hebben de gegevens uit de steekproef betrekking op de laatste scheiding.

In het OG2008 zijn door middel van een aantal gesloten vragen de redenen vastgesteld waarom de laatste relatie van de respondent is beëindigd, en welke daarvan het belangrijkste was. Vervolgens zijn vragen gesteld over het verloop van de scheiding. Gevraagd is wie de beslissing nam om uit elkaar te gaan en wie als eerste, en om welke reden, het huis verliet. Gevraagd is verder naar het contact tussen de ex-partners. Daarbij is gekeken naar de situatie in het eerste jaar na de scheiding.

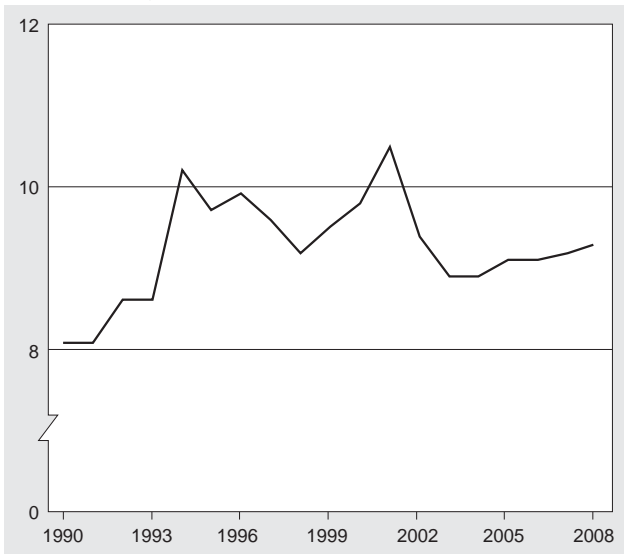
jaren negentig niet verder is toegenomen, is het totaal aantal verbroken relaties wel gestegen. De afgelopen decennia zijn immers steeds meer mensen ongehuwd gaan samenwonen, en de kans van ongehuwden om uit elkaar te gaan is groter dan die van gehuwde paren. Voorts heeft een aantal gehuwde paren het huwelijk omgezet in een partnerschap en dit partnerschap vervolgens beëindigd. Deze ontbonden huwelijken worden niet waargenomen in de echtscheidingsstatistiek. De mogelijkheid van een dergelijke 'flitsscheiding' blijkt voor veel paren een serieus alternatief te zijn geweest voor een formele echtscheiding. In 2008 kozen bijvoorbeeld 2,8 duizend paren

1. Echtscheidingen en flitscheidingen

Bron: Bevolkingsstatistiek

2. Echtscheidingen per 1 000 echtparen

Bron: Bevolkingsstatistiek

Staat 1 Echtscheidingen, diverse cijfers

	Gemiddelde huwelijksduur in jaren	Gemiddelde leeftijd		Aandeel echtscheidingen met minderjarige kinderen	Aantal minderjarige kinderen betrokken bij echtscheiding
		man	vrouw		
				%	x 1 000
1996	12,2	40,8	38,1	46,4	29,5
2000	12,9	41,9	39,0	51,8	33,0
2005	13,8	43,7	40,7	57,4	33,9
2008	14,2	44,8	41,8	56,4	33,3

Bron: Bevolkingsstatistiek.

voor de snelle weg van de flitscheiding. Sinds 1 maart 2009 is de omzetting van een huwelijk in een geregistreerd partnerschap afgeschaft en behoort de flitscheiding tot het verleden (zie ook Van Huis en Loozen, elders in dit nummer).

Het aantal echtscheidingen is gedaald van 37 duizend in 2001 naar 32 duizend in 2008. Deze daling wordt vrijwel volledig gecompenseerd door de toename van het aantal flitscheidingen. Hierdoor is het totaal aantal huwelijken dat door een echtscheiding of flitscheiding wordt beëindigd de afgelopen jaren vrijwel gelijk gebleven. In relatieve zin is het aandeel echtscheidingen per duizend echtparen de afgelopen jaren licht gestegen (*grafiek 2*).

2.2 Kenmerken van echtscheiding

De huwelijken die in 2008 door echtscheiding werden ontbonden, hadden gemiddeld 14 jaar stand gehouden (*staat 1*). Mannen waren gemiddeld 44,8 jaar en vrouwen 41,8 jaar oud ten tijde van de scheiding. Zowel de huwelijksduur als de leeftijd van de partners bij echtscheiding is toegenomen. Dit laatste houdt verband met de toename van de leeftijd waarop men trouwt. Steeds meer gehuwde paren hebben voor het huwelijk ongehuwd samengewoond, waardoor de huwelijksleeftijd is gestegen.

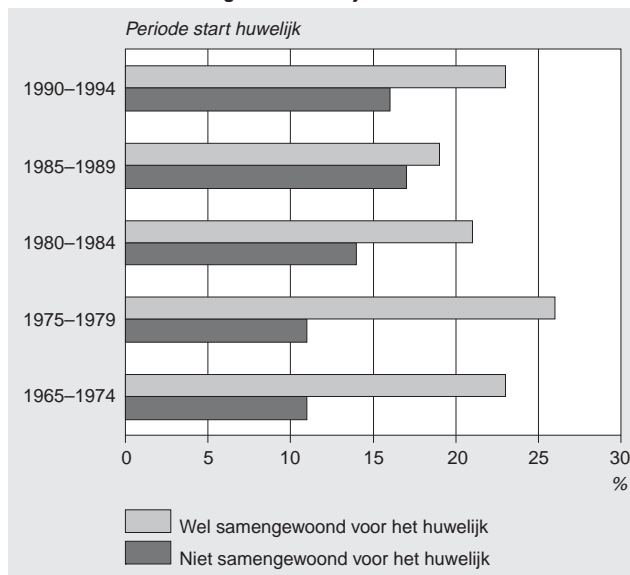
Sinds medio jaren negentig is het aandeel echtscheidingen waarbij minderjarige kinderen zijn betrokken gestegen van 46 naar 56 procent. In vier op de tien gevallen is er één kind in het spel, en in de meerderheid van de gevallen dus twee of meer. De laatste jaren maken jaarlijks ongeveer 33 duizend minderjarige kinderen de echtscheiding van hun ouders mee. Begin jaren negentig waren dat er nog ongeveer 25 duizend. Deze stijging is niet alleen een gevolg van de toename van het aantal echtscheidingen, maar vooral van het feit dat veel samenwoners pas gaan trouwen als er kinderen komen. Bij het uiteenvallen van ongehuwde relaties zijn in maar één op de vijf gevallen kinderen betrokken.

2.3 Samenwonen voor huwelijk

De afgelopen decennia is het aantal huwelijken dat volgde op een samenwoonrelatie fors gestegen. Van de huwelijken die rond 1970 zijn gesloten, kwam maar één op de tien voort uit een samenwoonrelatie. Van huwelijken die rond de eeuwwisseling zijn gesloten, geldt dit in zeven op

de tien gevallen. Ongehuwd samenwonen kan als een proefperiode worden beschouwd. De minst stabiele relaties zijn immers al verbroken voordat een huwelijk wordt overwogen. Als de relatie stabiel is gebleken of partners aan kinderen denken, trouwen ze vaak alsnog. Ondanks de proefperiode zijn huwelijken waaraan een samenwoonrelatie is voorafgegaan minder stabiel dan huwelijken zonder voorafgaand samenwonen (*grafiek 3*). Dit is ook voor andere landen geconstateerd (Liefbroer en Dorleijn, 2006; Stevenson en Wolfers, 2007). Hierbij moet worden opgemerkt dat paren die niet ongehuwd hebben samengewoond in toenemende mate een selecte groep vormen, die vaker afwijzend tegenover echtscheiding staat. Het gaat daarbij vooral om orthodox-protestanten. Vaak zijn deze paren religieuzer of in het algemeen traditioneler ingesteld. In de loop der tijd zijn de verschillen in echtscheidingskansen tussen huwelijken met en zonder voorafgaand samenwonen echter wel kleiner geworden. In de jaren zeventig was ongehuwd samenwonen nog een betrekkelijk uitzonderlijke relatievorm, die bij een selecte 'progressieve' groep hoorde. Tegenwoordig is trouwen zonder voorafgaand samenwonen eerder de uitzondering.

3. Aandeel echtscheidingen binnen 14 jaar

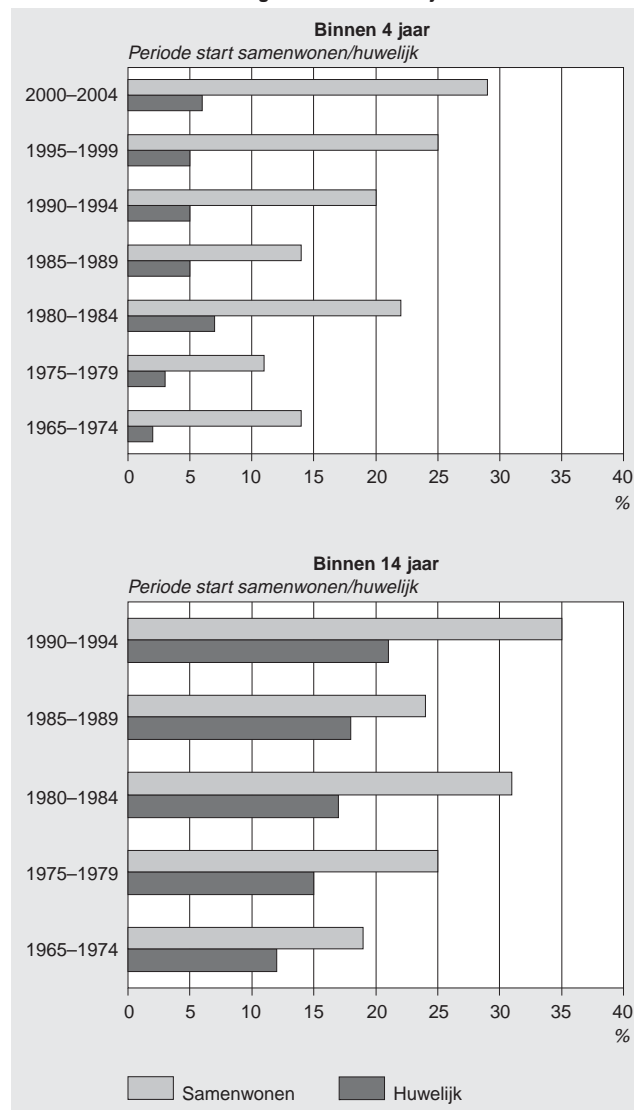
2.4 Ongehuwden en gehuwden

Ongeacht of er wel of geen periode van ongehuwd samenwonen aan is voorafgegaan, zijn huwelijken vooral in de eerste jaren veel stabielier dan relaties van mensen die ongehuwd samenwonen. Vier jaar na het begin van de relatie varieert het aandeel gescheiden vrouwen tussen de 2 en 7 procent, afhankelijk van de periode waarin de relatie tot stand kwam (*grafiek 4*). Van de vrouwen die ongehuwd samenwonen is dan al 11 tot 29 procent uit elkaar.

Naarmate de relatie langer duurt, neemt het verschil in stabiliteit tussen ongehuwde en gehuwde samenwoonrelaties af. Dit komt doordat het aantal samenwoners dat trouwt toeneemt naarmate relaties langer duren. Van de huwelijken die in de eerste helft van de jaren tachtig zijn gesloten, was één op de zes na 14 jaar in een echt-

scheiding geëindigd. Van de vrouwen die in deze periode ongehuwd zijn gaan samenwonen, waren drie op de tien niet meer samen met hun partner. Zes op de tien paren zijn in die 14 jaar getrouwd, en slechts één op de tien woonde na 14 jaar nog ongehuwd samen.

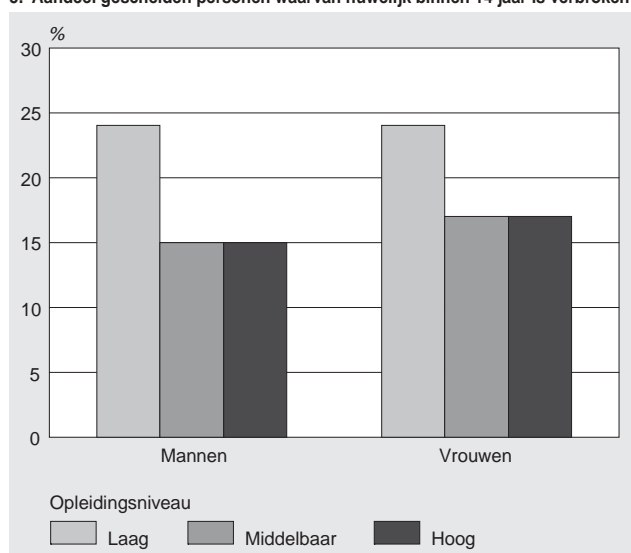
4. Aandeel relatie-ontbindingen binnen 4 en 14 jaar

2.5 Scheiding en opleiding

Doordat ze steeds vaker een langdurige opleiding volgen, zijn vrouwen tegenwoordig ouder dan voorheen als ze aan een relatie en kinderen beginnen. Hun toegenomen opleidingsniveau heeft bovendien sterk bijgedragen aan hun economische zelfstandigheid. Het ligt dan ook voor de hand te veronderstellen dat hoogopgeleide vrouwen eerder geneigd zullen zijn hun relatie te beëindigen. Dit blijkt echter niet zo te zijn. Van de paren die in de periode 1985-1994 zijn getrouwd, is per opleidingsniveau nagegaan welk aandeel binnen 14 jaar uit elkaar is gegaan. Mannen en vrouwen met een lage opleiding blijken vaker gescheiden te zijn dan hoger opgeleiden (*grafiek 5*). Daar-

5. Aandeel gescheiden personen waarvan huwelijk binnen 14 jaar is verbroken¹⁾

¹⁾ Start huwelijk in de periode 1985–1994

bij speelt de leeftijd waarop wordt getrouwd een rol. Laagopgeleiden trouwen vaker op jonge leeftijd, en hebben hierdoor een grotere kans dat hun relatie strandt. Dit resultaat komt overeen met wat in ander onderzoek in Nederland bij huwelijkscohorten van na 1965 is gevonden (De Graaf en Kalmijn, 2006)

2.6 Reden voor scheiding

In het OG2008 is aan respondenten die een scheiding hebben meegemaakt een aantal redenen voorgelegd, met de vraag aan te geven welke daarvan van toepassing waren op de laatst meegemaakte (echt)scheiding. De meeste mensen noemen meerdere redenen. In dat geval

is gevraagd wat uiteindelijk de belangrijkste reden was om de relatie te beëindigen.

Problemen in de relatiesfeer worden door zowel mannen als vrouwen die ooit gehuwd waren vaak als belangrijkste reden genoemd (*staat 2*). Bijna drie op de tien geven aan dat er iemand anders in het spel was. Ook 'het op elkaar uitgekeken zijn' en 'botsende karakters' worden relatief vaak genoemd. Opvallend is dat vrouwen veel vaker lichamelijk/geestelijk geweld of verslavingsproblemen noemen dan mannen (één op de tien, tegen 1 à 2 procent onder mannen). In hoeverre laatstgenoemde redenen betrekking hebben op de vrouw of op de man, kan niet uit het onderzoek worden afgeleid. Wel is het aannemelijk dat vrouwen deze redenen vaker als een probleem binnen de relatie zullen ervaren, omdat mannen frequenter dan vrouwen geweld plegen of verslavingsproblemen hebben (CBS, 2001).

Vaak zullen niet-gehuwd samenwonenden die uit elkaar gaan jonger zijn en een kortere relatie hebben gehad dan gehuwden. Zij noemen in grote lijnen dezelfde redenen voor het verbreken van de relatie als gehuwden. Een verschil is dat niet-gehuwden vaker aangeven dat onverenigbaarheid van hun toekomstplannen een reden was om uit elkaar gaan, en minder vaak dat er een derde in het spel was. De eerstgenoemde reden past in het beeld dat ongehuwd samenwonen vaak een 'proefhuwelijk' is.

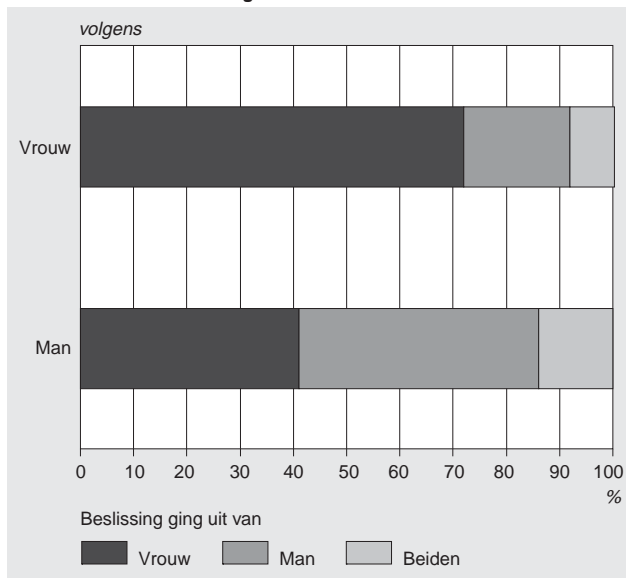
2.7 De beslissing

Volgens de ondervraagde vrouwen is de eerste stap om uit elkaar te gaan zeven op de tien keer door de vrouw gezet (*grafiek 6*). Volgens de mannen was dat bij maar vier op de tien scheidingen het geval. Dat beide partners het besluit min of meer tegelijk namen, wordt door mannen iets vaker gerapporteerd dan door vrouwen. Een deel van de mannen en vrouwen heeft kennelijk een ander idee over

Staat 2
Belangrijkste reden om uit elkaar te gaan

	Echtscheiding		Uit elkaar niet-gehuwd samenwonen	
	mannen	vrouwen	mannen	vrouwen
	%			
Iemand anders in het spel	30	26	21	23
Op elkaar uitgekeken	24	17	29	21
Karakters botsten	18	14	22	16
Toekomstplannen onverenigbaar	6	5	11	11
Verslavingsproblemen	2	10	1	6
Sociale of culturele verschillen	4	4	3	5
Lichamelijk of geestelijk geweld	1	8	0	4
Gezondheidsproblemen	4	5	3	3
Jaloezie / geen vertrouwen	0	1	1	2
Verschillende kindwens	2	1	1	2
Seksuele problemen	2	2	1	0
Financiële problemen	2	2	2	1
Andere redenen	6	7	5	4
	<i>abs.=100%</i>			
Totaal aantal respondenten	375	460	537	584

6. Initiatief tot scheiden volgens man en vrouw

de aanzet tot de scheiding, of voelt zich beter bij het idee zelf de eerste stap te hebben gezet.

In het verlengde van het initiatief om te scheiden ligt het indienen van een verzoek tot echtscheiding bij de rechtbank. Tegenwoordig dienen zes op de tien paren een gezamenlijk verzoek in. Bij drie op de tien echtscheidingen dient de vrouw het in. Een verzoek van de man is, met een op de tien gevallen, vrij uitzonderlijk (Sprangers en Steenbrink, 2008).

2.8 Wie vertrekt?

Nadat de beslissing is gevallen om de relatie te beëindigen, verlaat doorgaans een van de partners de woning. Om meer inzicht te krijgen in het verhuisgedrag van de ex-partners, is in het onderzoek gevraagd wie als

eerste het huis heeft verlaten. Voor de totale groep die ooit gescheiden is of uit elkaar is gegaan, blijkt dat van de helft van de paren de vrouw gaat verhuizen. Dat beiden direct na de scheiding de woning verlaten, komt niet vaak voor. Het verlaten van de woning blijkt sterk samen te hangen met het eigendom van de woning. Bij ruim acht op de tien scheidingen is het de eigenaar van de woning die in het huis achterblijft.

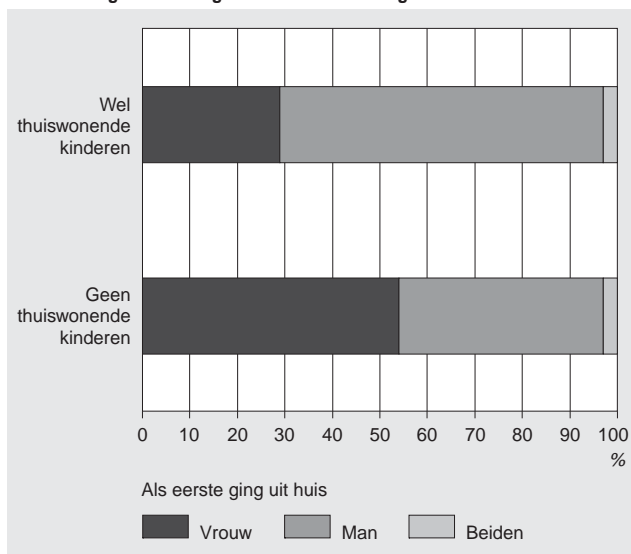
Ook de aanwezigheid van kinderen tijdens de scheiding speelt een rol. Van echtparen met kinderen die ten tijde van de echtscheiding in een huurwoning woonden, blijft in zes op de tien gevallen de moeder, doorgaans met de kinderen, in de woning achter (grafiek 7). Deze beslissing ligt voor de hand, omdat de kinderen zo niet worden belast met een verhuizing, met alle gevolgen van dien. Bij niet-gehuwd samenwonenden zonder kinderen die in een huurwoning wonen, verlaat in zes op de tien gevallen juist de vrouw het huis.

2.9 Contact ex-partners

Nadat één van beide partners nieuwe huisvesting heeft gevonden of zelfs beiden de woning hebben verlaten, blijkt dat ongeveer de helft van de ex-partners in het eerste jaar nadat de relatie is verbroken redelijk tot goed contact heeft met de ex-partner. Vrouwen zijn over het algemeen iets negatiever over het contact met hun ex-man dan mannen over het contact met hun ex-vrouw. Een kwart van de vrouwen is van mening dat de relatie met de ex-partner kort na de scheiding slecht was. Mannen hebben een iets positiever beeld van het contact met hun ex-vrouw: slechts één op de vijf vond het contact slecht. Naarmate de periode na de scheiding langer is, neemt het contact tussen de ex-partners af (Fischer, 2004).

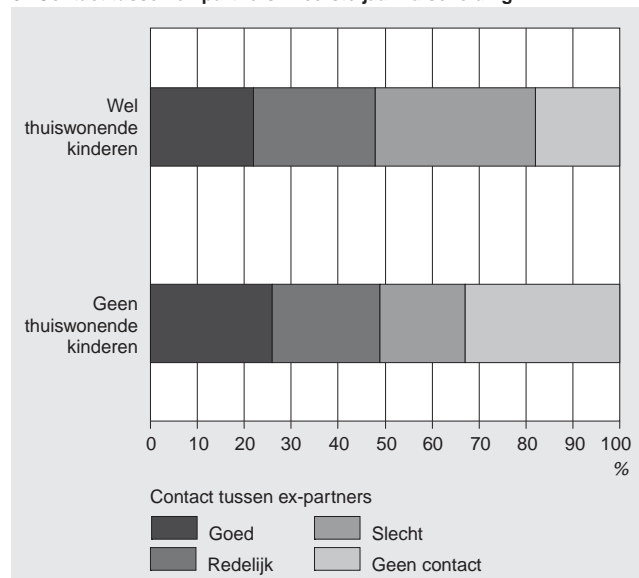
De aanwezigheid van thuiswonende kinderen bij het verbreken van de relatie bepaalt in belangrijke mate of er wel of geen contact is tussen de ex-partners. Zijn er geen kinderen bij de scheiding betrokken, dan hebben ruim drie

7. Uit huis¹⁾ gaan van ex-gehuwden naar wel of geen thuiswonende kinderen

¹⁾ Huurwoning

8. Contact tussen ex-partners in eerste jaar na scheiding

op de tien ex-partners geen contact meer met elkaar (*grafiek 8*). Zijn er wel kinderen bij het verbreken van de relatie, dan geldt dit voor twee op de tien. Wel is opvallend dat bij de aanwezigheid van kinderen het contact tussen de ouders vaak slecht is (34 procent). De helft van de ex-partners heeft redelijk tot goed contact met elkaar, ongeacht de aanwezigheid van kinderen.

3. Weer samenwonen

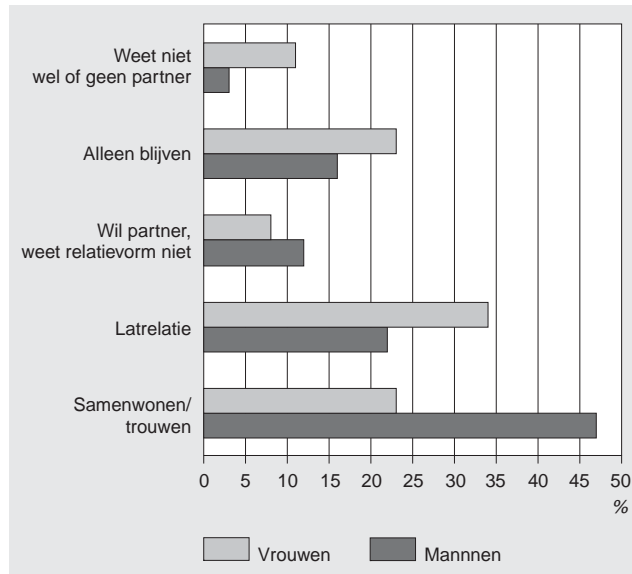
3.1 Ex-gehuwden en toekomst

(Echt)scheiding is een belangrijke oorzaak van de toename van het aantal alleenstaanden en eenoudergezinnen op jonge en middelbare leeftijd. De sterke toename van het aantal niet-gehuwde samenwoners speelt hierbij een belangrijke rol, omdat samenwoners een grotere kans hebben om uit elkaar te gaan dan gehuwden (zie paragraaf 2.4).

Het merendeel van de gescheiden personen die momenteel alleenwonen, wil in de (nabije) toekomst wel weer graag een partner. Meer mannen dan vrouwen hebben deze wens: 16 procent van de mannen geeft aan het liefst alleen te blijven wonen, van de vrouwen is dit een kwart. Dat eerder gehuwde vrouwen vaker alleen willen blijven wonen dan mannen, heeft zeer waarschijnlijk te maken met de aanwezigheid van kinderen en hun reactie op een nieuwe partner. De helft van de eerder gehuwde vrouwen heeft thuiswonende kinderen, tegen maar een op de vijf gescheiden mannen.

Voorals mensen van middelbare leeftijd die gehuwd zijn geweest kiezen relatief vaak voor een latrelatie. Van de gescheiden mannen die nu alleen of met hun kinderen wonen, heeft of wil 22 procent een latrelatie (*grafiek 9*). Van de eerder gehuwde vrouwen is dat 34 procent. Het gaat hierbij vooral om mensen uit de middelbare leeftijdsgroep. Van de eerder gehuwde mannen geeft bijna de helft

9. Alleenstaanden die ooit gehuwd zijn geweest naar verwachte relatievorm

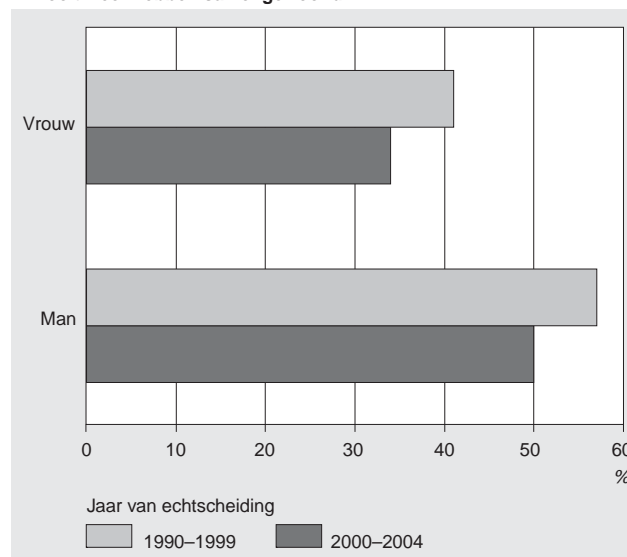
er de voorkeur aan om al dan niet gehuwd te gaan samenwonen, tegen maar een kwart van de vrouwen.

3.2 Weer samen na echtscheiding

Naast de wens om weer samen te gaan wonen, spelen ook de mogelijkheden mee om dit te realiseren. Zo neemt de kans op een nieuwe partner over het algemeen af met de leeftijd en is de aanwezigheid van kinderen in het huishouden een belemmerende factor. Ook de reden van echtscheiding en de manier waarop men de scheiding verwerkt heeft, speelt een rol.

Binnen vier jaar na echtscheiding zijn zes op de tien mannen die in de jaren negentig een echtscheiding hebben meegemaakt weer gehuwd of niet-gehuwd gaan samenwonen. Bij vrouwen is dit aandeel kleiner: vier op de tien vrouwen heeft weer samengewoond (*grafiek 10*). De gemiddelde leeftijd bij echtscheiding was in die periode voor mannen 38 jaar en voor vrouwen 35 jaar. Voor zowel mannen als vrouwen die in de periode 2000–2004 zijn gescheiden, is het aandeel dat binnen vier jaar een samenwoonrelatie heeft (gehad) iets lager. De gemiddelde leeftijd bij echtscheiding is voor dit echtscheidingscohort hoger dan die voor het echtscheidingscohort 1990–1999, wat van invloed kan zijn op de samenwoonkansen. De kans om weer te gaan samenwonen na een echtscheiding is immers sterk afhankelijk van leeftijd. Hoe ouder men is bij een echtscheiding, hoe kleiner de kans dat men weer gaat samenwonen (Van Huis en Visser, 2001).

10. Gescheiden personen (1e huwelijk) die binnen vier jaar ooit weer hebben samengewoond

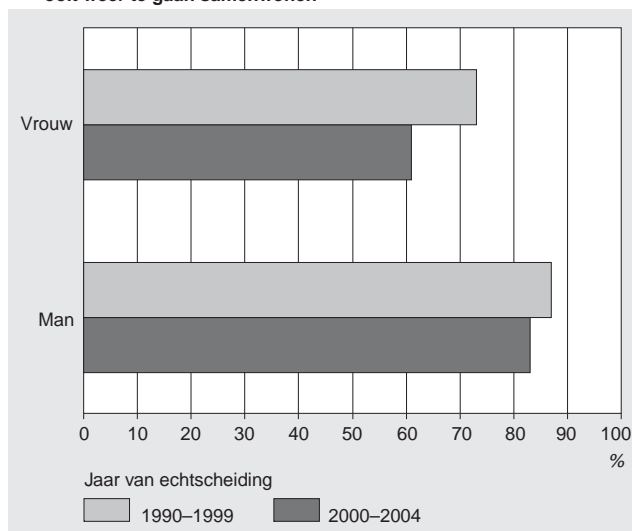

In het onderzoek naar repartnering is voor beide echtscheidingscohorten een periode van vier jaar onderzocht. Om voor mannen en vrouwen uit deze echtscheidingscohorten een totale uiteindelijke samenwoonkans te bepalen, zijn de verwachtingen wat betreft niet-gehuwd samenwonen of trouwen van deze mensen meegenomen in de analyse. Uit *grafiek 11* blijkt dat meer dan 80 procent van de gescheiden mannen uiteindelijk opnieuw een samenwoonrelatie

denkt aan te gaan. Voor vrouwen ligt dit aandeel tussen de 60 en 70 procent. Hieruit blijkt dat de kansen voor vrouwen om na de echtscheiding weer te gaan samenwonen kleiner zijn dan die voor mannen. Uit onderzoek is gebleken dat ouders die alleen kinderen opvoeden minder snel weer samenwonen, omdat ze vanwege de zorg voor hun kinderen minder gelegenheid hebben om nieuwe partners te ontmoeten (Kalmijn en De Graaf, 2000). Ook blijken alleenstaande ouders het aangaan van een nieuwe relatie bewust uit te stellen tot dat de kinderen het huis uit zijn. Bijna 80 procent van de kinderen blijft na de scheiding bij de moeder wonen (De Graaf, 2005). Hierdoor lijkt de kans om weer een samenwoonrelatie aan te gaan voor vrouwen kleiner dan voor mannen.

Om het effect van de aanwezigheid van kinderen tijdens de echtscheiding te onderzoeken, zijn de plannen van gescheiden vrouwen met thuiswonende kinderen onderzocht. Zij blijken een kleinere kans te hebben om later weer een samenwoonrelatie aan te gaan. Het aandeel vrouwen dat verwacht weer te gaan samenwonen ligt tussen de 50 en 70 procent. Een derde van de vrouwen geeft de voorkeur aan een latrelatie boven een samenwoonrelatie (grafiek 9).

11. Gescheiden personen (1e huwelijk) die verwachten ooit weer te gaan samenwonen¹⁾

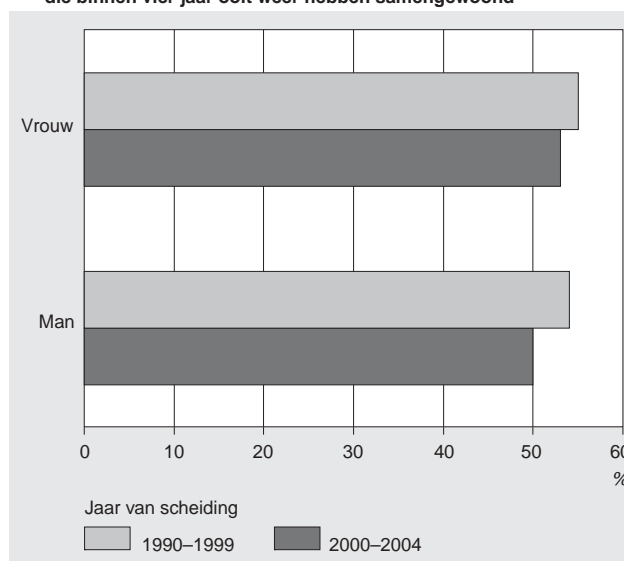
¹⁾ Inclusief ooit weer samengewoond na echtscheiding

3.3 Weer samen na verbroken samenwoonrelatie

Ongehuwden die na een samenwoonrelatie uit elkaar gaan, zijn in het algemeen jonger dan gehuwden die een relatie beëindigen. De kans om weer te gaan samenwonen is onder meer afhankelijk van de leeftijd bij uit elkaar gaan. De gemiddelde leeftijd van ongehuwde mannen bij scheiding ligt rond 28 jaar, voor vrouwen rond 26 jaar. Voor gehuwde paren ligt de leeftijd bij echtscheiding tien jaar hoger. Binnen vier jaar na scheiding heeft ruim de helft van zowel mannen als vrouwen die in de jaren negentig of begin deze eeuw zijn gescheiden weer een relatie waarmee men gehuwd of niet-gehuwd is gaan samenwonen (grafiek 12). Opvallend is dat er hier, in tegenstelling tot wat we eerder zagen na echtscheiding, geen verschil is

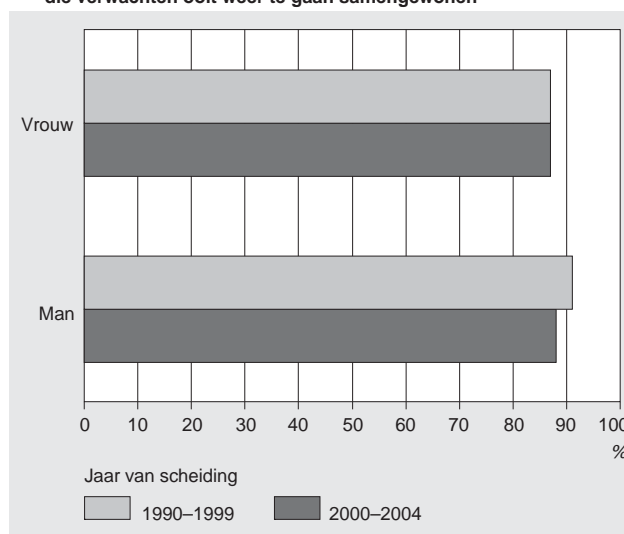
tussen mannen en vrouwen. Een mogelijke verklaring hiervoor is dat bij scheiding van ongehuwde jonge paren zelden kinderen betrokken zijn.

12. Gescheiden personen (1e ongehuwde samenwoning) die binnen vier jaar ooit weer hebben samengewoond

Aan de groep die ooit ongehuwd heeft samengewoond en na vier nog niet heeft samengewoond, is gevraagd of men in de toekomst wil samenwonen. De uiteindelijke samenwoonkans bedraagt voor zowel mannen als vrouwen circa 90 procent (grafiek 13). Dit betekent dat negen op de tien jonge ex-samenwoners hoogstens enkele jaren zonder partner wonen en de intentie uitspreken voor een samenwoonrelatie. De jonge leeftijd en de afwezigheid van kinderen bij scheiding verhogen de kans op een nieuwe samenwoonrelatie. Het alleen zijn wordt door veel jonge mensen niet als een ideale leefsituatie gezien.

13. Gescheiden personen (1e ongehuwde samenwoning) die verwachten ooit weer te gaan samengewonen¹⁾

¹⁾ Inclusief ooit weer samengewoond na scheiding.

4. Conclusie

Het aantal relatieontbindingen door scheiding is de laatste decennia sterk toegenomen. Tussen 1990 en 2001 is het aantal echtscheidingen gestegen van ruim 28 duizend naar bijna 38 duizend. Sinds 2002 is het aantal echtscheidingen en flitscheidingen licht gedaald en vervolgens vrij constant gebleven op een niveau van ongeveer 35 duizend. Daarnaast groeit door de toename van het ongehuwd samenwonen en de grotere ontbindingskansen van deze relaties ook het aantal mensen dat na ongehuwd samenwonen uit elkaar gaat. De groep alleenstaanden bestaat hierdoor, behalve uit jongeren die vanuit het ouderlijk huis zijn gaan alleenwonen of ouderen die hun partner hebben verloren, voor een groot deel uit mensen die eerst getrouwd zijn geweest of ongehuwd hebben samengewoond. Voor het merendeel van de alleenstaanden en in minder mate voor eenoudergezinnen is het alleenwonen van tijdelijke aard.

De mate van toename van het aantal alleenstaanden en eenoudergezinnen hangt mede af van de lengte van de periode van alleenwonen, alvorens een nieuwe samenwoonrelatie wordt aangegaan. Ruim de helft van de mannen die een echtscheiding hebben meegemaakt woont na vier weer samen. Voor vrouwen ligt dit aandeel tussen de 30 en 40 procent. Uiteindelijk verwachten ruim acht op de tien mannen die gehuwd zijn geweest weer samen te wonen of trouwen. Tussen 30 en 40 procent van de vrouwen verwacht de komende tijd niet meer te gaan samenwonen of te trouwen. Een van de oorzaken is dat men vaak nog thuiswonende kinderen heeft.

Van de ongehuwden die hebben samengewoond en gemiddeld 10 jaar jonger waren bij het uit elkaar gaan dan degenen die een huwelijk achter de rug hadden, heeft binnen vier jaar ruim de helft weer een samenwoonrelatie.

Uiteindelijk verwachten bijna negen op de tien mannen en vrouwen in de toekomst weer een samenwoonrelatie aan te gaan. De kans om weer te gaan samenwonen is mede afhankelijk van geslacht, leeftijd en het hebben van thuiswonende kinderen. De toename van het aantal jonge en middelbare alleenstaanden en eenoudergezinnen als gevolg van relatieontbinding door (echt)scheiding bestaat daarmee voor een groot gedeelte uit mensen die maar betrekkelijk korte tijd alleenwonen.

Literatuur

CBS, 2001, Vademecum Gezondheidsstatistiek Nederland 2001. CBS, Voorburg/Heerlen.

Fischer, T., 2004, Parental divorce, conflict and resources. Ponsen en Looijen BV, Wageningen.

Huis, L.T. van, en H. Visser, 2001, Weer samenwonen na scheiding of verweduwing. Maandstatistiek van de Bevolking 49(2), blz. 17–20.

Huis, M. van, en S. Loozen, 2009, Dertigduizend flitscheidingen, 2001–2009. Bevolkingstrends 57(4), blz. 33–34.

Graaf, A. de, 2005, Scheiden: motieven, verhuisgedrag en aard van de contacten. Bevolkingstrends 53(4), blz. 39–46.

Graaf, P.M. de, and M. Kalmijn, 2006, Change and stability in the social determinants of divorce: a comparison of marriage cohorts in the Netherlands. *European Sociological Review* 22, blz. 561–572.

Kalmijn, M. en P.M. de Graaf, 2000, Gescheiden vaders en hun kinderen: een empirische analyse van voogdij en bezoekfrequentie. *Bevolking en Gezin* (29)2, blz. 59–84.

Liefbroer, A.C. and E. Dourleijn, 2006, Unmarried cohabitation and union stability: testing the role of diffusion using data from 16 European countries. *Demography* 43(2), blz. 203–221.

Sprangers A. en N. Steenbrink, 2008, Bijna 33 duizend echtscheidingszaken afgehandeld in 2007. *Bevolkingstrends* 56(3), blz. 14–18.

Stevenson, B. en J. Wolfers, 2007, Marriage and divorce: Changes and their driving forces. *Journal of Economic Perspectives* 21(2), blz. 27–52.